

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دفتره توضیحی استعلاج

چشم انداز شهرداری قم

دراغ ۱۳۹۲

شهرداری قم

معاونت برنامه ریزی و سرمایه انسانی

اداره کل برنامه و بودجه

فروردین ۹۵

پیشگفتار:

با توجه به الزامات قانونی و ضرورت حرکت هدفمند شهر بسوی اهداف و آینده ترسیم شده و پرهیز از تصمیمات مقطعی و سلیقه ای، شهرداری قم به عنوان متولی اصلی بخش مهمی از تصمیمات شهری بر آن شد، برنامه راهبردی ۵ ساله شهرداری قم را مطابق با دستورالعمل و راهکارهای نوین علمی و با نظارت نهادهای علمی، اجرایی و دانشگاهی آماده نماید.

برنامه راهبردی توسعه شهری پاسخی به نیاز مدیریت شهری در کشور در مورد تدوین برنامه‌ای فراگیر است؛ به گونه‌ای که بتواند در کنار برنامه‌های توسعه شهری متداول در ایران، مانند برنامه (طرح) جامع - تفصیلی، که اغلب ناظر بر ساماندهی کالبدی - فضایی شهر است و سایر برنامه‌هایی که با هدف رفع بخشی از مسایل روزمره شهر مورد استفاده قرار می‌گیرند، در چارچوبی علمی، به آینده محتمل توسعه شهر به شکلی هدفمند و با اتکا به مشارکت همه بهره‌وران پردازد.

در این مجلد نتایج اولیه چشم انداز شهرداری قم، به عنوان خط مشی و دورنگاه اصلی تمامی اهداف و فعالیت های شهرداری ارائه و جهت جلب نظرات و پیشنهادات نخبگان شهری ارسال می‌گردد.

این چشم انداز حاصل بررسی تمامی اسناد بالادستی ملی، منطقه ای و شهری موجود در خصوص استان و شهر قم و همچنین بهینه کاوی از اسناد و مطالعات سایر کلانشهرهای دارای شرایط مشابه در مقیاس ملی و بین المللی می باشد.

در این چشم انداز سعی شده تمامی ظرفیت های بالقوه و مزیت های رقابتی شهر قم در نظر گرفته شود و به عبارت دیگر این چشم انداز وضعیت شهر قم در سال ۱۴۱۴ در صورت استفاده از تمامی ظرفیت های بالقوه را نشان می دهد.

مفهوم چشم انداز

- چشم انداز یک عامل کلیدی در رهبری و یک جنبش ذهنی از شناخته ها به ناشناخته ها است که رهبران اثر بخش را قادر می سازد، با در کنار هم قرار دادن حقایق، آرزوها، ایده آلهها، فرصتها و تهدیدها، آینده ای جذاب و تقریباً دست یافتنی را تصویر کنند. (Hickman & Silva)
- چشم انداز وضعیتی را معرفی می کند که پس از اجرای کاملاً موفقیت آمیز برنامه ها و استراتژیها، به آن دست خواهیم یافت.
- آینده مطلوب مبتنی بر ظرفیت های بالقوه و مزیت های رقابتی

ویژگی های چشم انداز

- دارای متنی کوتاه (Brief)
- واقع گرایانه (Realistic)
- واضح و قابل فهم (Clear and understandable)
- مطلوب و برانگیزاننده (Desirable and motivating)
- تعهد زا (Making commitment)
- جامع (Broad)
- بلندپروازانه (Ambitious- it should not be easily achieved)
- جهت دهنده (Provide a general sense of direction)
- بیانی روشن از مقصد

چشم انداز یک شهر

- چشم انداز یک شهر بیان واضح و مختصر یک شهر در آینده می باشد در صورت فعلیت یافتن تمامی ظرفیت های شهر و به عبارت دیگر چشم انداز یک شهر نمایش آینده بالقوه یک شهر می باشد.

چهار ویژگی اصلی چشم انداز شهر:

- روشن و فشرده بودن
- معطوف به آینده بودن
- به فعلیت درآمدن توان ها و ظرفیت های بالقوه
- تمرکز بر مزیت های رقابتی شهر

تفاوت های چشم انداز شهر با چشم انداز شهرداری

در شهر های توسعه یافته که مدیریت یکپارچه شهری در آنها بطور کامل اجرا می شود برنامه راهبردی و چشم انداز شهرداری بخش یا زیر دستی از سند توسعه شهر می باشد. اما در ایران با توجه به عدم محقق شدن مدیریت واحد شهری ، این امکان بطور کامل فراهم نشده و با توجه به جامعیت فعالیت شهرداری نسبت به سایر متولیان شهری غالباً از چشم انداز شهرداری به عنوان چشم انداز شهر نیز یاد می شود.

(البته در پاره ای از موارد پروژه های محدودی با همکاری سایر دستگاهها جهت تهیه سند چشم انداز شهر صورت گرفته که با توجه به جامعیت فعالیتهای شهرداری در سطح شهر این چشم انداز همگام وهمسان با چشم انداز شهرداری بوده است.)

بر این اساس و مبتنی بر دستورالعمل های ارسالی وزارت کشور در خصوص تهیه برنامه راهبردی شهرداری ها تفکیک حوزه وظایف شهر و شهرداری به این صورت است. این سند حوزه وظایف ذیل را در سطح شهر پوشش می دهد:

- راهبردهایی که مسئولیت تحقق آن راهبرد بر عهده شهرداری است.
- راهبردهایی که مسئولیت تحقق آن در سطح شهر به طور مشترک برعهده شهرداری و سایر دستگاهها است.
- راهبردهایی که مسئولیت تحقق با سایر دستگاهها ست اما نیاز به اقداماتی از سوی شهرداری دارد.

با این ادبیات و در نظر گرفتن حجم بالای فعالیتهایی مرتبط با شهرداری (فعالیت هایی که شهرداری مسئول مستقیم اجرای آنها می باشد یا در اجرای آن همکاری نموده و یا نهایتاً تسهیل گر آن می باشد) می توان به این نکته اشاره کرد که چشم انداز شهرداری قم می تواند به عنوان آیینیه تمام نمای چشم انداز شهر قم در افق ۱۴۱۴ مورد استفاده قرارگیرد.

الگوی چند چشم اندازی:

بطور کلی دو الگوی اصلی برای تنظیم چشم انداز توسعه شهری در نظر گرفته می شود:

۱- الگوی تک چشم اندازی

۲- الگوی چند چشم اندازی

در الگوی تک چشم اندازی قبل از رسیدن به راهبردها یک سطح دیگر به عنوان اهداف کلان یا اهداف راهبردی مطرح می شود اما در الگوی چند چشم اندازی از آنجا که اهداف کلی در بندهای مختلف چشم انداز مستتر است بعد از بیان چشم اندازها به ارائه راهبردها پرداخته می شود.

با توجه رواج بیشتر الگوی چند چشم انداز در تهیه اسناد راهبری کلانشهرهای بین المللی و ملی و نظر به اینکه در الگوی چند چشم اندازی هر یک از چشم اندازها خود به تنهایی نیز چشم انداز بوده و به منظور دستیابی به چشم اندازی با مفهوم، روان و سلیس که قابل فهم و جذب برای تمام شهروندان باشد و با توجه به دستورالعمل وزارت کشور برای کلانشهرها سند راهبردی شهرداری قم بر مبنای الگوی چند چشم اندازی تدوین شده است.

گام های اصلی تدوین چشم انداز:

در تهیه چشم انداز شهرداری قم گام های ذیل طی شده است:

- بررسی اسناد بالاسری و مطالعات پیشین و شناسایی نکات محوری اسناد در نگارش چشم انداز
- بررسی ظرفیت های بالقوه توسعه شهری بر اساس طرح های جامع و تفصیلی
- بررسی و جمع بندی نظر سنجی های موجود در شهرداری از ذینفعان
- بهینه کوی در سطح ملی و بین المللی

بررسی اسناد بالادستی

در فرایند بررسی اسناد و مطالعات بالاسری، اسناد ذیل مورد بررسی قرار گرفت:

- سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴

- بیانات مقام معظم رهبری در خصوص شهر قم
- سند توسعه استان قم
- سند راهبردی حوزه علمیه قم
- سند چشم انداز جامعه المصطفی
- سند چشم انداز استان قم
- برنامه پنجم توسعه
- نظرات علمای عظام در خصوص قم
- پروژه مطالعاتی پیشین سند راهبردی شهر

همچنین طرح راهبردی ساختاری (جامع) شهر قم و همچنین طرح تفصیلی مناطق و طرح تفصیلی جمع بندی شده شهر قم بر اساس آخرین پیشنهادات مهندس مشاور به دقت مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت ، همچنین طرح جامع حمل و نقل و ترافیک و سند راهبردی معاونت فرهنگی شهرداری قم نیز مورد بررسی قرار گرفت که نتایج بسیار مهمی در خصوص تحلیل وضعیت فعلی و آینده شهر و استخراج پتانسیل های کالبدی توسعه شهر استخراج که در تهیه چشم انداز و راهبردها مورد استفاده قرار می گیرد.

گزارشات تفصیلی مربوط به نتایج این بررسی های در سند جامع راهبردی شهرداری قم ارائه می گردد.

نکات کلیدی اسناد بالاسری و مطالعات پیشین:

بعد از بررسی تمامی اسناد و مطالعات مرتبط صورت گرفته نکات و کلمات کلیدی هر یک از این اسناد که در ترسیم دورنمای شهر قم مدنظر قرار گیرد استخراج گردید.

در جدول ذیل لیست نکات کلیدی استخراج شده ارائه گردیده است. در ادامه مسیر تنظیم چشم انداز با دسته بندی و تلفیق این نکات کلیدی که همگی از مزیت های و ظرفیتهای مختلف شهر قم برگرفته شده اند و همچنین بهره گیری از تجارب سایر کلانشهرها در مقیاس ملی و بین المللی چشم اندازهای نهایی شهرداری قم استخراج گردیده است.

نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	توسعه یافته با جایگاه اول علمی و فناوری
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	هویت اسلامی و انقلابی
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	الهام بخش در جهان اسلام
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	برخورد از دانش پیشرفته، توانا و تولید علم و فناوری مبتنی بر رسم بر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	امن
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	بهره‌مند از محیط زیست مطلوب
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	فعال، مسوولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخورد از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و سکوفانی ایران و مستقر به ایرانی بودن
بیانات مقام معظم رهبری	شهر علم
بیانات مقام معظم رهبری	شهر جهاد
نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری	نخستین گردهم‌آورد اسناد بالاسری
بیانات مقام معظم رهبری	شهر بصیرت
بیانات مقام معظم رهبری	شهر آگاهی دهنده
بیانات مقام معظم رهبری	صنعت کشاورزی و صنایع دستی
بیانات مقام معظم رهبری	معماری اسلامی
بیانات مقام معظم رهبری	عدالت در دسترسی به خدمات
بیانات مقام معظم رهبری	پایگاه ایل میت
بیانات مقام معظم رهبری	سرچشمه برترین معارف اسلامی و ایرانی

بیانات مقام معظم رهبری	قطب زیارتی و معنوی
بیانات مقام معظم رهبری	پایگاه انقلاب و روحانیت
سند توسعه ملی استان	ام القرای جهان شیخ
سند توسعه ملی استان	احیای و توسعه فرهنگ و معارف اسلامی و علوم اهل بیت در سطوح ملی و فراملی
سند توسعه ملی استان	فراهم سازی زیرساخت های ارتباطی و رسانای مناسب برای توسعه در کلیه عرصه های ویژه فرهنگ و علوم اسلامی و گسترش ارتباطات فرهنگی و مذهبی با کشورهای اسلامی
سند بالاسری	نکات قابل استناد در هشتم آذر شهرداری قم
سند توسعه ملی استان	افزایش مشارکت زنان در فعالیت های اجتماعی و اقتصادی
سند توسعه ملی استان	کاهش ناهنجاری های اجتماعی و فرهنگی
سند توسعه ملی استان	عدم تعادل های منطقه ای موجود از حیث توزیع جمعیت و فعالیت های خدماتی
سند توسعه ملی استان	فراهم نمودن فضای مناسب سکونت و حذف حاشیه نشینی و دسترسی عادلانه شهروندان به خدمات شهری (ساکنان دبی حاشیه نشینی)
سند توسعه ملی استان	ترویج و بهبود برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان
سند توسعه ملی استان	دستیابی بهجایی به آموزش ابتدایی
سند توسعه ملی استان	ارتقای نقش ورزش در تاهین سلامت جسمی و روحی و تقویت توانمندی های افراد و گروه های اجتماعی
سند توسعه ملی استان	محدودیت منابع آب و مصرف بهینه آب و بازیافت آن
سند توسعه ملی استان	حفظ، احیاء و بهره برداری بهینه از منابع طبیعی و جلوگیری از پیش روی کویر
سند توسعه ملی استان	ارتقاء و توسعه همه جانبه و پدیدار صنعت گردشگری (زیارت و سیاحت)
سند بالاسری	نکات قابل استناد در هشتم آذر شهرداری قم

توسعه و تقویت صنایع دستی بومی استان و حفظ هویت صنعت فرش دستباف قم به عنوان یک تولید صنعتی، هنری و بازاریابی	سند توسعه ملی استان
ارتقای سطح شاخص های ورزشی، تفریحی و هنری	سند توسعه ملی استان
سازماندهی مراکز سکونتی برای سرریز جمعیت قم	سند توسعه ملی استان
وجود شرایط اقلیمی متنوع برای تولید انواع محصولات کشاورزی و امکان توسعه کشت های محصولات گلخانه ای	سند توسعه ملی استان
تهدیدهای زیست محیطی و بهره مندی از نیروهای متخصص و ماهر بومی.	سند توسعه ملی استان
فراهم بودن زمین توسعه مراکز صنعتی و معدنی	سند توسعه ملی استان
وجود فضای معنوی و فرهنگی	سند توسعه ملی استان
سراید انسانی متعدد جهت امر توسعه	سند توسعه ملی استان
کمبود زیرساخت های بازرگانی نوین. (انبار، سردخانه و...)	سند توسعه ملی استان
کمبود تاسیسات و امکانات اقامتی و رفاهی برای زائرین و گردشگران.	سند توسعه ملی استان
نامناسب بودن وضعیت پیمانهای مسافری و فرودگاه بودن ناوگان حمل و نقل مسافر و کالا	سند توسعه ملی استان
سند بالاسری	سند بالاسری
حرم سنی ناموزن (جوان بودن ساختار سنی)	سند توسعه ملی استان
ایجاد مراکز اقامتی و تفریحی	سند توسعه ملی استان
وجود مراکز صنعتی آلایندگی محیط شهری در محدوده شهر	سند توسعه ملی استان
شهرگردگری	سند توسعه ملی استان
پراکندگی جغرافیایی حوزه های مختلف اداری	سند توسعه ملی استان
واقع شدن شهر قم بر روی کسل زلزله	سند توسعه ملی استان
قوانین و مقررات جامع، شفاف و روان متناسب با نیازها	چشم انداز حوزه علمیه
نظام تربیتی پرورش دهنده انسان های آگاه و معتقد به مبانی اسلام، متخلف به اخلاق و ارزش های دینی، مسئولیت پذیر و مایل به حرام	چشم انداز حوزه علمیه
اسلام و شیعه	

ملاع و مروج فرسنگ غنی و ممتاز اسلامی و شیعی با حفظ وحدت و انجام اسلامی و مقابله با تهاجم فرسنگی	چشم انداز حوزه علمیه
مدیریت توانمند و کمتکی بردانش و مهارت	چشم انداز حوزه علمیه
مشکلات و سازمانی متوازن و متناسب با کارکردها	چشم انداز حوزه علمیه
سندبالاسری	
نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم	
نظام برنامه ریزی کارآمد و اثر بخش متناسب با نیازهای و واقعیت های عینی	چشم انداز حوزه علمیه
منابع و امکانات و فنهای متناسب با برنامه و فعالیت ها	چشم انداز حوزه علمیه
نیروی انسانی مستعد، خلاق، متعهد و توانمند در زمینه های علمی، فرسنگی و اخلاقی و آشنا با زبان روز و اندیشه های مرتبط با دین	چشم انداز حوزه علمیه
روش ها و فناوری های کارآمد سنتی و نو	چشم انداز حوزه علمیه
نظام نظارتی فعال و مدیتر در ابعاد کارکردی	چشم انداز حوزه علمیه
تأمین کننده نیازهای نظام اسلامی بر اساس مبانی صحیح اجتهاد به شیوه فقه جواهری متناسب با مقتضیات زمان و مکان و ارزش و بهره الگویی	چشم انداز حوزه علمیه
حکومت اسلامی برای بهره برداری در سطح ملی و فراهلی	
معرف فرسنگ صحیح مهدویت با ملاحظه اقتضای منجی در سایر ادیان و مذاهب	چشم انداز حوزه علمیه
ممتون و محتوای غنی، ممتاز و متناسب با نیاز جامع مخاطب	چشم انداز حوزه علمیه
استقرار فرسنگ ناب محمدی	جامعه المصطفی
معارف قران و اهل بیت	جامعه المصطفی
سندبالاسری	
نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم	
تجدید حیات تمدن اسلامی	جامعه المصطفی
بط علوم اسلامی	جامعه المصطفی
الهام بخش	جامعه المصطفی
تأثیرگذار در گفتار علمی و فرسنگی بین المللی	جامعه المصطفی

توسعه فضاهای مذهبی فرهنگی و بهره‌گیری بهینه از منابع مبرک، گزارش‌ها و اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه عبادی و تربیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
توانمندسازی افراد و گروه‌های نیازمند به ویژه زنان سرپرست خانوار و معلولان نیازمند با تکلیف برنامه‌های اجتماع محور و خانواده محور	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای از دولت	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
عوارض وصولی ارزش افزوده و عوارض آلودگی از دولت	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
مقاوم سازی ساختمان‌ها	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
اصلاح الگو مصرف به ویژه مصرف انرژی	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
سند بالاسری	
نکات قابل استناد در پشم انداز شهرداری قم	
بهسازی و نوسازی در بافت‌های فرسوده	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
مدیریت جامع شهری	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
نظام درآمد‌های پایدار شهرداری‌ها	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
مدیریت سبز	قانون برنامه پنجم توسعه کشور
وجود حوزه‌های علمی و حضور علماء و مراجع تقلید به منظور تربیت طلاب و فضلاء علوم دینی برای جهان تشیع	طرح تفصیلی
جلوگیری از افزایش بی‌رویه جمعیت و توزیع متعادل فعالیت‌ها	طرح تفصیلی
احیاء و ایجاد محرک در اقتصاد شهر و ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد شهرداری	طرح تفصیلی
جلوگیری از افزایش بی‌رویه جمعیت و کاهش مهاجرت پذیری	طرح تفصیلی
توسعه فضای سبز شهری و حفاظت از اراضی کشاورزی و باغداری	طرح تفصیلی
توسعه توریسم زیارتی	طرح تفصیلی
ارتقاء نقش خدماتی شهر قم در منطقه	طرح تفصیلی
توسعه و گسترش تاسیسات زیربنایی با توجه به اصول بهینه‌سازی و صرفه‌جویی در مصرف انرژی	طرح تفصیلی

سندالاسری	نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم
طرح تفصیلی	توسعه نقش بازرگانی و پشتیبانی صنایع در شهر قم
طرح تفصیلی	ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری جهت بهبود کیفیت محیط شهری از طریق ایجاد رانتهای فضایی
طرح تفصیلی	ارتقاء سطح بهره‌وری و کارآیی از امکانات و تسهیل‌های شهر از طریق توجه به روش‌های مدیریت نوین
طرح تفصیلی	توجه به نقش NGO های قم با هدف افزایش مشارکت‌های مردمی
طرح تفصیلی	تعادل بخشی فضایی شهردر
طرح تفصیلی	ارتقاء کیفیت زندگی شهرداری
طرح تفصیلی	تقویت و بهبود زندگی اجتماعی
طرح تفصیلی	بهبود کیفی و ارتقاء محیط زیست
طرح تفصیلی	تقویت ساختار شهر، ایجاد بومیت و خوانایی
طرح تفصیلی	انتقال کاربری‌ها و صنایع مزاحم و آلاینده
طرح تفصیلی	ایجاد صنایع پاک
سندالاسری	نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم
طرح تفصیلی	ایجاد هماهنگی بین کاربری‌ها (وجود کاربری‌ها متناسب)
طرح تفصیلی	حفظ اراضی کشاورزی و باغی به عنوان فضای سبز آتی
طرح تفصیلی	خروج واحدهای پروار بندی و دامپروری
مطالعات پیشین	توسعه و بهبود امور فرهنگی- اجتماعی، شهروندی در راستای حرکت به سمت جامعه دین‌محور
مطالعات پیشین	ارتقای سطح فرهنگ شهروندی
مطالعات پیشین	نشاط عمومی
مطالعات پیشین	حرکت از یک سازمان خدماتی به سمت نهاد اجتماعی

مطالعات پیشین	ارتقاء سطح مدیریت و حکمرانی شهری
مطالعات پیشین	ایجاد مدیریت علمی و دانش بنیان بر فناوری های روز
مطالعات پیشین	توسعه سرمایه انسانی و مشارکت حداکثری مردم و نخبگان
مطالعات پیشین	توسعه منابع، سرمایه گذاری و اقتصاد پایدار شهری، در راستای توسعه پایدار و همه جانبه شهر
مطالعات پیشین	شهر ایمن
سند بالاسری	نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم
مطالعات پیشین	سلامت و محیط زیست شهری در راستای ایجاد شهری پاک، آرام و سبز
مطالعات پیشین	حفاظت و ارتقای سطح توانمندی های محیطی و انسانی در راستای توسعه پایدار
مطالعات پیشین	شهر سازی و بهبود کیفیت کالبد شهری در راستای ایجاد کالبد شهری زیبا، جذاب و معنوی با معماری اسلامی-ایرانی
مطالعات پیشین	حمل و نقل روان و جابه جایی راحت در راستای ایجاد آرامش و آسایش و توسعه متوازن با بهبود عبور و مرور شهری
مطالعات پیشین	امکان جذب منابع ملی و استانی در پروژه ها
مطالعات پیشین	امکان سرمایه گذاری اتباع خارجی در قم
مطالعات پیشین	جلوگیری از توسعه شهر بر روی اراضی نامناسب از نظر طبیعی
مطالعات پیشین	قرآکیبری در مسیر چهار راه مواصلاتی استانهای کشور و نزدیک بودن به پایتخت
مطالعات پیشین	وجود حرم مطهر کربلا اهل بیت و اماکن شاخص مذهبی و وجود اماکن زیارتی، وجود مراکز آموزشی و مراجع
مطالعات پیشین	وجود مسجد بکران
سند بالاسری	نکات قابل استناد در چشم انداز شهرداری قم
مطالعات پیشین	وجود زیرساختها و تاسیساتی محیطی مناسب در برنامه ریزی توریسم مذهبی
مطالعات پیشین	تصدیگری و عدم برون سپاری
مطالعات پیشین	ضعف در زیرساخت ها و طرح ها، فرایند باجهت مدیریت واحد (ممنیزی- حسابداری- طرح موضوعی ...)

مطالعات پیشین	عبور ریل راه آهن سراسری از داخل شهر قم
مطالعات پیشین	وجود آراستنه‌های فعال متعدد در داخل محدوده شهر
مطالعات پیشین	وجود مراکز و اماکنهای نظامی در محدوده شهر

بر اساس بررسی های صورت گرفته در اسناد بالاسری و مطالعات سایر کلانشهر ها ، چشم انداز ذیل در ستاد راهبری شهرداری قم متشکل از شهردار محترم ، نمایندگان شورای اسلامی شهر قم ، قائم مقام و کلیه معاونین شهردار تصویب گردیده است.

همانگونه که اشاره شد چشم انداز شهرداری قم در قالب الگوی چند چشم اندازی ، برای افق ۱۴۱۴ می باشد و با توجه به حوزه وظایف شهرداری ها قابل تسری به عنوان چشم انداز شهر قم در افق ۱۴۱۴ می باشد.

چشم انداز شهرداری قم

شهر قم در سال ۱۴۱۴:

✓ جهانگردی، پایگاه تولید و ترویج فرهنگ، تفکر و معارف اهل بیت، سرشار از هویت اسلامی و

اعتقادی، الهام بخش و الگوی تمدن نوین اسلامی

✓ شهری زیارتی و سیاحتی، قطب گردشگری دینی و مرکز تعاملات علمی، فرهنگی و سیاسی جهان اسلام

✓ شهری است خدامحور و شهروندمدار بر پایه تأمین متوازن و متعادل حقوق شهروندی

✓ شهری است چشم نواز و تاب آور مبتنی بر معماری اسلامی - ایرانی در بستر محلات و فضاهای شهری

تعالی بخش انسان بسوی حیات طیبه

✓ شهری است حرم و روان بر خوردار از محیط زیستی پایدار

✓ شهری است هوشمند جهانی و خلاق و بر خوردار از اقتصادی مقاومتی

در ادامه به منظور شفاف سازی عبارات و کلید واژه های استفاده شده در چشم انداز

تعاریفی مختصر در خصوص هر یک از کلمات ارائه گردیده است:

۱. جانشین:

شهری با عملکرد دینی در مقیاس جهانی با هدف تبیین، ترویج و حفظ اسلام دارای نظام تربیتی پرورش دهنده انسان های آگاه و معتقد به مبانی نجات دهنده دینی، پایبند به اخلاق و ارزش های دینی، تامین کننده نیازهای نظام اسلامی بر اساس مبانی صحیح اجتهاد به شیوه فقه جواهری متناسب با مقتضیات زمان و مکان و ارائه دهنده الگوی حکومت اسلامی برای بهره برداری در سطح جهانی.

با توجه به وجود حوزه علمیه قم و همچنین سایر مراکز بزرگ دانشگاهی علوم دینی نظیر جامعه المصطفی و همچنین مراجع بزرگ جهان اسلام به عنوان مرکز اصلی تولید، تبیین و ترویج علوم دینی و همچنین وجود ره جویان و دانش پژوهان دینی متعدد از کشورهای مختلف و همچنین جایگاه ویژه این شهر در تقریب مذاهب مختلف اسلامی و نقش شهر قم در افق چشم انداز به عنوان مرکز اصلی گفتمانهای دینی و تقریب مذاهب در کل جهان و به ویژه جهان اسلام متبلور خواهد بود.

۲. شهری سرشار از بوی اسلامی و اخلاقی

هویت، عبارت از مجموعه خصوصیات و مشخصات اصلی اجتماعی، فرهنگی، روانی، فلسفی، زیستی و تاریخی همسان است که به رسایی و روانی بر ماهیت یا ذات یک مجموعه دلالت می کند و آنها را در یک طرف زمانی و مکانی معین به طور مشخص و قابل قبول و آگاهانه از سایر گروهها و افراد متعلق به آنها متمایز می سازد.

در فرهنگ دهخدا ذیل واژه ی هویت آمده است: «ویژگی یا کیفیتی که موجب تمایز و شناسایی کسی از دیگران شود.

در ادبیات مدیریت شهری، هویت یک شهر نمادی از فرهنگ و تمدن آن شهر است. برای شناخت هویت یک شهر می باید مؤلفه های سازنده شخصیت یک شهر را در بستر تاریخ و جریانهای حادثه ساز شناخت.

شهر مقدس قم بواسطه وجود حرم مطهر حضرت معصومه (س) و همچنین مسجد مقدس جمکران و همچنین مراکز متعدد حوزوی و ترویجی علوم دینی همواره در بستر تاریخ به عنوان شهری متمایز با هویت اسلامی شناخته شده است و در بستر تاریخ این شهر به مانند فانوس هدایت، به تبیین و روشنگری علوم اسلامی پرداخته است.

نقش و جایگاه ویژه شهر قم در انقلاب شکوهمند اسلامی به گونه ای است که همواره نام شهر قم با انقلاب اسلامی ایران پیوندی ناگسستنی داشته است. شهر قم یادآور مجاهدت‌ها و استقامت‌های علمای بزرگی در طول قرن‌ها می‌باشد. هر چند این سرزمین همواره جوشش‌گاه مبارزه و قیام علیه ستمگران بوده است، ولی نهضت اسلامی که از سال‌های ۱۳۴۱ آغاز و در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به ثمر رسید، تنها نهضت تاریخ تمدن بشری است که مانند نوری تمام دنیا را روشن ساخت و به نتیجه رسید.

موقعیت شهر مقدس قم در تاریخ انقلاب اسلامی برکسی پوشیده نیست، چه در طول نهضت انقلاب اسلامی و چه پس از پیروزی آن، قم زادگاه حوادث مهم تاریخی بوده است. لیکن دو حادثه بسیار مهم آن از ویژگی خاصی برخوردار است؛ یکی جرقه انقلاب (قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲) و دیگری آتش انقلاب (قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶) که هر دو در بستر تاریخ این شهر زاده و رشد یافت و به عنوان هویت این شهر شناخته می‌شود.

هویت اسلامی و انقلابی شهر قم همواره در بیانات مقام معظم رهبری مورد تاکید بوده است در این مجال به بخشهایی از بیانات گوهر بار امام خامنه ای در خصوص هویت انقلابی این شهر اشاره خواهیم کرد:

"بعد که مسائل سال ۵۶ پیش آمد، آنجا قم خودش را نشان داد. حقیقتاً به معنای واقعی کلمه، رهبری حرکت مردم در خیابانها و حضور در میدانها و ایستادگی در مقابل پنجه‌های چدنی و خشن دستگاه را قم شروع کرد. همین جوانهای قمی آمدند توی خیابانها، خونهاشان بر زمین ریخته شد؛ البته مأمورین نظام طاغوت را حسابی هم اذیت کردند! آن زیرکی جوانهای قم و شیطنت آنها، مأمورین را حسابی سردرگم هم میکرد."

"بعد مسئله‌ی انقلاب پیش آمد. همه جا قم در صفوف مقدم بود. این لشکر علی بن ابی طالب جزو لشکرهای موفق در دفاع مقدس و در خطوط مقدم بود. در همه‌ی امتحانهای بزرگ، قمی‌ها از عهده‌ی امتحان، خوب برآمدند؛ صف مقدم هم جوانها بودند. من میخواهم شما جوان امروز که احساس دارید، اندیشه دارید، شور و شعور دارید، این شناسنامه‌ی پر افتخار نسل جوان قمی را از چند دهه پیش به این طرف، در مقابل چشم داشته باشید."

"قمی‌ها در انقلاب نقش آفرینی کردند. در دفاع مقدس نقش آفرینی کردند؛ بعد از تمام شدن جنگ - بخصوص بعد از رحلت امام بزرگوار که سایه‌ی ایشان از سر ما کوتاه شد -

نقش‌آفرینی جوانهای قومی بارزتر هم بوده است؛ این نکته‌ی مهمی است. " (بیانات در دیدار دانشجویان و جوانان استان قم - ۱۳۸۹/۰۸/۰۴)

به همین لحاظ در افق چشم انداز قم باید چنین هویتی را حفظ نموده و فضای گسترش آنرا نیز در خود داشته باشد.

۲. تمدن نوین اسلامی و الهام بخشی

تمدن در فرهنگ واژگانی به معنای شهرنشینی (لغت نامه دهخدا، ج ۴ ص ۶۱۰۹) آمده است. شهرنشینی به معنای اجتماع انسانی در یک منطقه با خانه ها و خیابان ها و کوی و برزن های پیوسته نیست، هر چند که بخشی از معنا را می رساند، بلکه شهر نشینی و مدنیت به معنای وجود قوانین مکتوب و سنت های نوشته شده و مدیریت شهری است.

تمدن و مدنیت در اصطلاح، نوع خاصی از توسعه مادی و معنوی است که در جامعه ویژه رخ می نماید. تمدن مجموعه ای پیچیده از پدیده های اجتماعی قابل انتقال، شامل جهات دینی و مذهبی، اخلاقی، زیباشناختی، فنی یا علمی مشترک در همه اجزای یک جامعه وسیع و یا چندین جامعه مرتبط با یک دیگر است.

در دنیای امروز روابط حاکم بر دنیای به ظاهر پیشرفته غربی به گونه ای است که در آن ظلم و ستم به جای عدالت و شفقت، منافع شخصی به جای منافع جمعی، تفرقه به جای اتحاد، استعمار و استثمار به جای کمک و دستگیری، جنگ افروزی به جای صلح طلبی، خشونت به جای مدارا و سبک زندگی مادی به جای سبک زندگی دینی و معنوی نشسته است. این در حالی است که ما یک میراث فرهنگی و تمدن غنی و بسیار ارزشمند برخاسته از اسلام ناب محمدی (ص) را در اختیار داریم که می تواند برای مسائل و مشکلات جهان امروز راه حل ارائه کند و این ظرفیت در جهان فعلی می تواند مبنایی برای پی ریزی تمدن نوین اسلامی باشد.

تمدن نوین اسلامی و ایجاد یک الگوی مدیریت بر اساس این تمدن موضوعی است که همواره دغدغه بزرگان و دلسوزان نظام و به ویژه مقام معظم رهبری می باشد.

در موضوع اهمیت تمدن نوین اسلامی و پایه ریزی فرهنگ و تمدن شهری بر مبنای اصول و آموزه های گوهر بار اسلام می توان به فرازهایی از بیانات مقام معظم رهبری اشاره نمود.

"امروز، وظیفه ی امت اسلامی تنها این نیست که به یاد بود ولادت پیغمبر یا بعثت پیغمبر جشن برپا کند؛ این کار کوچک و کمی است نسبت به آنچه وظیفه ی او است. دنیای اسلام امروز وظیفه دارد مثل خود اسلام و مثل خود پیغمبر، روحی در این دنیا بدمد، فضای جدیدی ایجاد کند، راه تازه ای را باز کند. ما به این پدیده ای که در انتظار آن هستیم میگوییم «تمدن نوین اسلامی». ما باید دنبال تمدن نوین اسلامی باشیم برای بشریت؛ این تفاوت

اساسی دارد با آنچه قدرتها درباره‌ی بشریت فکر میکنند و عمل میکنند؛ این به معنای تصرف سرزمین‌ها نیست؛ این به معنای تجاوز به حقوق ملت‌ها نیست؛ این به معنای تحمیل اخلاق و فرهنگ خود بر دیگر ملت‌ها نیست؛ این به معنای عرضه کردن هدیه‌ی الهی به ملت‌ها است، تا ملت‌ها با اختیار خود، با انتخاب خود، با تشخیص خود راه درست را انتخاب کنند. راهی که امروز قدرتهای جهان ملت‌ها را به آن راه کشانده‌اند، راه غلط و راه گمراهی است. این وظیفه‌ی امروز ما است."

"یک روزی مردم اروپا با استفاده از دانش مسلمین و فلسفه‌ی مسلمین توانستند از این دانش و فلسفه استفاده کنند و یک تمدنی را برای خودشان شالوده‌ریزی کنند. این تمدن البته تمدن مادی بود. از قرن شانزدهم و هفدهم میلادی اروپایی‌ها شروع کردند به شالوده‌ریزی یک تمدن جدید، و چون مادی بود از ابزارهای گوناگون بی‌محابا استفاده کردند؛ [از طرفی] به سمت استعمار رفتند، به سمت مغلوب کردن ملت‌ها رفتند، به سمت غارت کردن ثروت ملت‌ها رفتند؛ از یک طرف هم خودشان را در درون تقویت کردند با علم و با فناوری و با تجربه، و این تمدن را بر عالم بشریت حاکم کردند. این کاری بوده است که اروپایی‌ها در طول چهار و پنج قرن انجام دادند. این تمدنی که آنها به دنیا عرضه کردند، جلوه‌های زیبایی از فناوری و سرعت و سهولت و ابزارهای زندگی را در اختیار مردم گذاشت اما خوشبختی انسانها را تأمین نکرد، عدالت را برقرار نکرد؛ بعکس، بر فرق عدالت کوبید، ملت‌هایی را اسیر کرد، ملت‌هایی را فقیر کرد، ملت‌هایی را تحقیر کرد؛ در درون خود هم دچار تضادها شد، از لحاظ اخلاقی فاسد شدند، از لحاظ معنوی پوک و پوچ شدند. امروز خود غربی‌ها به این معنا گواهی میدهند. یک سیاستمدار برجسته‌ی غربی به من گفت دنیای ما دنیای پوچ و پوکی است و این را حس میکنیم. راست می‌گوید؛ این تمدن ظاهر پُرزرق و برقی داشت اما باطن خطرناکی برای بشریت داشت. امروز تضادهای تمدن غربی خود را دارد نشان میدهد؛ در آمریکا یک‌جور، در اروپا یک‌جور، در مناطق تحت سلطه‌ی اینها در سراسر دنیا هم یک‌جور."

"امروز نوبت ما است، امروز نوبت اسلام است. وَ تِلْكَ الْآيَاتُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ؛ امروز نوبت مسلمین است که با همّت خود، تمدن نوین اسلامی را شالوده‌ریزی کنند. همچنان که اروپایی‌ها آن روز از دانش مسلمین استفاده کردند، از تجربه‌ی مسلمین استفاده کردند، از فلسفه‌ی مسلمین استفاده کردند، ما [هم] امروز از دانش جهان استفاده میکنیم، از ابزارهای موجود جهانی استفاده میکنیم برای برپا کردن تمدن اسلامی، منتها با روح اسلامی و با روح معنویت. این وظیفه‌ی امروز ما است." (بیانات مقام رهبری در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت ۱۰/۰۸/۹۴)

همچنین ایشان ضمن تبیین ضرورت این بحث در دیدار جوانان استان خراسان شمالی در بیست و سوم مهرماه نود و یک تمدن نوین اسلامی را همان احیاء تمدن اسلامی برشمردند

که اوج و شکوفایی آن در سده چهارم هجری بود که با عنوان «رنسانس اسلامی» شناخته می‌شود. پیشرفت همه‌جانبه را به‌عنوان تمدن نوین اسلامی در نظر گرفته و هدف انقلاب اسلامی و ملت ایران را ایجاد یک تمدن نوین اسلامی می‌دانند.

با توجه به اهمیت این موضوع و تاکیدات مقام معظم رهبری بر پیاده سازی این تمدن در درون کشور، شهر قم بواسطه ظرفیت های مادی و معنوی و همچنین پتانسیل های نهفته در خود مستعد ساخت و الهام بخشی این تمدن در کشور و جهان اسلام می باشد. موقعیت جغرافیایی، ابعاد شهری، مرکزیت تولید علوم دینی و بسیاری دیگر از ظرفیت ها و مزیت های رقابتی شهر قم امکان ساخت این الگو را در این شهر در افق چشم انداز محقق می سازد. بر این اساس و به فرمایش مقام معظم رهبری، شهر قم می بایست زمینه استقرار الگوی پیشرفت اسلامی متناسب با نیازهای کشور را در مقابل مفهوم توسعه غربی پیاده سازی نماید. همانگونه که رهبری در نشست اندیشه های راهبردی تبیین نمودند، تمدن نوین اسلامی به معنای پیشرفت همه‌جانبه معنی شده بنابراین برای رسیدن به این پیشرفت باید عرصه‌های آن را شناخت. رهبر انقلاب چهار عرصه اساسی برای پیشرفت و رسیدن به تمدن نوین اسلامی بیان کرده‌اند که عبارت‌اند از:

عرصه فکر

عرصه علم

عرصه زندگی

عرصه معنویت

احیای تمدن اسلامی امری است که توجه تمام ملت های اسلامی را می طلبد. که تجلی واقعی این چهار عرصه را میتوان در ساختار مدیریت شهری مجسم نمود. در این بین شهر قم به عنوان پایگاه اصلی انقلاب اسلامی به‌عنوان الگویی برای بازشکوفایی تمدن اسلامی می تواند راهنما و راه‌گشا باشد که این مهم در چشم انداز شهر دیده شده است.

۳. تب‌کردن دینی

گردشگری، سیاحت یا توریسم به طور کلی به عنوان مسافرت تفریحی در نظر گرفته می‌شود. هر چند که در سال‌های اخیر شامل هرگونه مسافرتی می‌شود که شخص به واسطه آن از محیط کار یا زندگی خود خارج شود

گردشگری دینی از شاخه های مهم صنعت جهانگردی در حوزه گردشگری فرهنگی است. این صنعت به لحاظ موقعیت مذهبی و زیارتی که در جوامع وجود دارد موجب توسعه فرهنگی پایدار آن جامعه می‌شود.

گردشگری دینی باعث این شده که مردم دنیا فارغ از هرگونه تنش های سیاسی و اجتماعی بتوانند فرهنگ ها و شیوه زندگی رایج میان قومیت های مذهبی یک ملت یا قوم میزبان را بهتر درک کنند و از نظر سازمان جهانی جهانگردی مذهب و زیارت اماکن مقدس در هر جامعه ای به عنوان یکی از اصلی ترین انگیزه های سفر در عصر حاضر برای گردشگران شناخته شده است.

با توجه به وجود حرم مطهر حضرت معصومه (س) و مسجد مقدس جمکران به عنوان دومین مرکز زیارتی کشور و خاستگاه انقلاب اسلامی و همچنین وجود حوزه های علمیه و حضور علما و مراجع تقلید به منظور تربیت طلاب و فضایل علوم دینی برای جهان تشیع، به عنوان قطب گردشگری دینی در سند توسعه ملی استان و سایر اسناد مورد توجه قرار گرفته است.

لازم بذکر است جاذبه های طبیعی نواحی پیرامون شهر قم، وجود ۲۴۰ بنای تاریخی، ۱۰۰ زیارتگاه و ۴۰ بقعه متبرکه که سبب توسعه توریسم در این شهر است

توریسم زیارتی و دینی یکی از مهمترین اولویت و سیاست های توسعه پایدار کلانشهر مذهبی قم می باشد این موضوع همواره به عنوان پتانسیل شهر قم مورد تاکید بوده است و مقام معظم رهبری نیز همواره پتانسیل شهر قم را قطب زیارتی و معنوی در سطح بین المللی مورد تاکید قرار داده اند. این پتانسیل که می تواند نقش بسیار بارزی در گردشگری حلال و همگرایی فرهنگی با جهان اسلام را به معرض نمایش گذارد. این نوع گردشگری با خود منابع و منافع کشف نشده ای را به همراه می آورد؛ نقش بارزی در ایجاد فرصت های تجاری و بازرگانی برای جامعه ما از جمله شهر قم دارد. در واقع توسعه توریسم زیارتی در کلانشهر قم، موجب شناخت فرهنگ معنوی، تحول اقتصادی و اشتغال زایی می شود، و با ارائه تمهیدات و برنامه ریزی های فرهنگی و اجتماعی نقش بارزی در زودودن تصاویر نامناسب و غیر واقعی که برخی از کشورهای غربی با تبلیغات گسترده خود علیه کشورمان ترسیم کرده اند، می تواند داشته باشد.

توسعه توریسم دینی در کلانشهر قم در احیای غرور اسلامی و ملی، تقویت منش فرهنگ منطقه ای و پاسداشت میراث اسلامی و فرهنگی جامعه نقش بارزی برای جامعه میزبان دارد، در کلانشهر قم پتانسیل زیارت نوعی اعتماد به نفس فرهنگی و دینی را به جامعه تزریق می کند. این مسئله از طریق احیاء پایدار و توسعه همه جانبه در منطقه باعث بروز تبادلات بین فرهنگی خواهد شد، این امر سبب آشنایی مردم میزبان و میهمان از طریق شناخت فرهنگ های یکدیگر شده و راه را برای گفتگوی تمدن های دینی و مذهبی در عصر حاضر هموار می سازد.

بدون شک در عصر حاضر گردشگری مذهبی یکی از محورهای اصلی برای ارتباط برابر و مستقیم با فرهنگ ها و سایر تمدن ها است، که منجر به متعادل ساختن نگرش ها شده و

موارد مثبتی را هم به فرهنگ خود اضافه می‌گردشگری دینی از شاخص‌های فرهنگی است. بر این اساس باید بیان کرد که هدف اصلی گردشگری فرهنگی (تماشا و مشاهده جلوه‌های فرهنگی یک مقصد از قبیل مراسم، رفتارها، نمایشنامه‌ها، نمایشگاه‌ها، مسابقات، هنرها، موسیقی‌ها، و... آن است؛ ضمناً در مناطق در حال توسعه اماکن مذهبی یا کارگاه‌های صنایع دستی، از جمله جاذبه‌های فرهنگی را برای گردشگران است. به همین دلیل یکی از شاخصه‌های شهر قم در افق چشم‌انداز ۱۴۱۴ مرکزیت گردشگری دینی می‌باشد.

۴. مرکز تعالای علمی، فرهنگی و سیاسی

شهر قم بواسطه وجود بارگاه ملکوتی حضرت معصومه (س) و مسجد متبرک جمکران و قرارگرفتن مراکز علمی بسیار بزرگ در سطح بین‌المللی نظیر حوزه علمیه، جامعه المصطفی همواره میزبان و مرکز بسیاری از همایش‌های علمی، فرهنگی در سطح بین‌المللی می‌باشد. وجود ۵۰۰۰۰ دانش‌پژوه دینی از بیش از ۱۲۲ کشور و همچنین وجود بیوت مراجع عالیقدر جهان اسلام در شهر قم به این شهر از بعد سیاسی جایگاه ویژه‌ای بخشیده است. در افق چشم‌انداز شهر قم با بهره‌گیری از تمامی این پتانسیل‌ها یک شهر جهانی، الگو و تصمیم‌ساز تبدیل‌گشته به گونه‌ای که ابعاد مرکزیت علمی، فرهنگی و سیاسی این شهر در تمامی زیرساخت‌ها و سیمای شهری قابل مشاهده باشد.

۵. شهر خدا محور

خدای محوری به معنی تنظیم تمامی افکار و اعمال زندگی در مدار توحید که شامل شناخت خدا، ایمان به خدا، شناخت دستورات خدا، عمل به دستورات خدا و استقامت در مسیر بندگی می‌باشد.

با توجه به اینکه توحید به عنوان اصلی‌ترین محور دین مطرح است و با عنایت به اینکه شهر قم به عنوان یک جهان‌شهر دینی در چشم‌انداز مدنظر قرار گرفته شده است می‌بایست اصل خدا محوری به عنوان مهمترین رکن یک شهر دینی در مقیاس جهانی مدنظر قرار گیرد. در این راستا به منظور تبیین جامعه دینی و خدا محور به فرازهایی از بیانات مقام معظم در این خصوص پرداخته می‌شود.

"جامعه‌ای الهی، جامعه‌ای است با دل انسانی؛ جامعه‌ای است با احساسات و عواطف صحیح و سالم؛ جامعه‌ای است که در آن، کسی به کسی و آن جامعه به جوامع دیگر ظلم نکند؛ جامعه‌ای است که در آن، هر کاری با این احساس که «خدا می‌بیند و مؤاخذه می‌کند» انجام می‌گیرد؛ جامعه‌ای است که آحادش دچار غفلت نیستند؛ غرق در مادیت نیستند؛ غرق در

خودخواهی و خودپرستی نیستند و کار برای خدا و برای رسیدن به آستان لقای او انجام می‌گیرد. چنین جامعه‌ای کامل است و انسانی که در این جامعه زندگی کند، در نیل به کمال، موفق است." (بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی ۱/۱۵/۷۱)

شهر قم با فعلیت یافتن تمامی ظرفیت‌ها در افق چشم انداز شهری الهی و خدامحور خواهد بود.

۶. شهرشهرمدار

در هر کشور، شهر و حکومتی صاحبان ولی نعمتان اصلی مردم یا همان شهروندان می‌باشند در ادبیات مدیریت اسلامی، شهرشهروند مدار به شهری گفته می‌شود محور کلیه تصمیمات توجه به منافع توده شهروندان به عنوان ذینفعان اصلی بر پایه تعالیم دینی می‌باشد. در افق چشم انداز زیر ساخت‌های شهر قم به گونه‌ای طراحی و تکمیل می‌گیرد که رضایت شهروندان به عنوان رکن اصلی برنامه ریزی‌های شهری به صورت کاملاً عملیاتی مد نظر قرار گیرد.

در یک شهر شهروند مدار استفاده از خرد جمعی، تکثرگرایی، مسوولیت پذیری، مشارکت شهروندان، عدالت و حقوق شهروندی، پاسخ‌گویی به شهروندان، در راس همه تصمیمات قراگرفته به گونه‌ای که شهروندان نقش خود را در تصمیمات شهری به صورت محسوس مشاهده نمایند. و مطابق با تعبیر مقام معظم رهبری در یک جامعه مدنی و مردم سالار، قوانین و مقررات حاکم بوده (بیانات ۱۵/۵/۸۲) و مبنای تصمیم‌گیریها، شفاف و بر اساس مصالح شهر و شهروندان خواهد بود. در افق چشم انداز شهر قم شهری شهروند مدار و با شهروندای مسئولیت پذیر متصور شده به گونه‌ای که با احساس مسئولیت و مشارکت شهروندان نقش شهروندان در تحقق‌پذیری و مدیریت برنامه‌های شهری پر رنگ و تاثیرگذار خواهد بود.

۷. تأمین متوازن و متعادل حقوق شهروندی

در تعریف مفهوم تأمین متوازن به طور کلی می‌توان به فراهم شدن امکانات برای مردم در مناطق مختلف شهری بدون در نظر گرفتن تبعیض درآمدی و منطقه‌ای نگاه کرد به گونه‌ای که سرانه‌های دسترسی به خدمات و حقوق شهری در مناطق مختلف شهری در مقیاس‌های همسایگی، محلی و منطقه‌ای دارای شکاف شدید نباشد همچنین مفهوم متعادل در مدیریت شهری دلالت بر تأمین امکانات و حقوق شهری برای کلیه شهروندان مطابق با استاندارد و سرانه‌های تعریف شده ملی و منطقه‌ای می‌باشد که بر این اساس می‌بایست

در افق چشم انداز حقوق شهروندی منطبق بر استاندارد و پتانسیل یک کلانشهر پایدار وبا در نظر گرفتن امکان دسترسی برابر برای شهروندان فراهم گردد.

مفهوم "عدالت اجتماعی" در شهر، در نگهداری منافع گروه های مختلف اجتماعی، به طور عام و گروه های هدف به طور خاص، از طریق گسترش بهینه ی منابع شهری، درآمدها و هزینه ها است.

در برنامه ریزی شهری، عدالت شامل مفاهیم زیر می باشد: عدالت به معنای توزیع مناسب عملکردها و خدمات، دسترسی مناسب به مراکز خدمات دهی و فعالیتی، بدون تبعیض و تفاوت گذاری بین ساکنین یک شهر و منطقه شهری است که میزان برآورد این اصل با معیارهای زیر مشخص می شود.

- انصاف در تسهیم و تقسیم منافع شهری
- تامین امکانات (فرصتهای) دسترسی برای همه اجتماعات شهری
- تامین دسترسی کافی به خدمات و تسهیلات شهری مانند امکانات آموزشی، تفریحی و فرهنگی برای همه ساکنین شهر

با توجه به عدم تعادل های منطقه ای موجود از حیث توزیع جمعیت و فعالیت های خدماتی و همچنین لزوم فراهم نمودن فضای مناسب سکونت و حذف حاشیه نشینی و دسترسی عادلانه شهروندان به خدمات شهری (سامان دهی حاشیه نشینی) و دسترسی عادلانه همه شهروندان و زائران به خدمات مورد نیاز از طریق تعادل بخشی فضایی شهری و ارتقاء کیفی زندگی و بهبود و تقویت زندگی اجتماعی استفاده از واژه توزیع متعادل و متوازن در چشم انداز شهر قم ضروری است. همچنین حقوق شهروندی مشتمل بر کلیه حقوق مادی و معنوی شهروندان از نهاد حاکمیت شهری (شهرداری به عنوان دولت محلی) می باشد.

۹. شهر چشم نواز

چشم نوازی شهری به مفهوم ایجاد شهری زیبا و دلنشین در دید شهروندان و گردشگران شهری می باشد. این مفهوم معادل با پیراستن چهره شهر از عوامل ناهمگون و نازیبا و ایجاد مناظر و نماهای زیبا و مفرح و دلنشین می باشد به گونه ای که خاطره ای از شهری همگون و زیبا در ذهن بهره برداران نقش بندند.

یکی از مهمترین جنبه های چشم نوازی شهری افزایش حس تعلق و رضایت در شهروندان نسبت به شهر می باشد.

به عبارت دیگر شهری چشم انواز است که بر اساس شرایط محیطی و نیازهای انسانی به صورت منطقی و متناسب شکل گرفته باشد. شهری که به کیفیت زندگی و روح و روان انسان احترام بگذارد.

از آنجایی که زیبایی در شهر میتواند به عنوان یکی از مهمترین امور در جهت پاسخگویی به نیازهای روحی و روانی شهروندان به شمار آید، در برنامه نیز توجه به امر زیبایی در شهر به عنوان عاملی در ایجاد هویت متمایز در شهری و افزایش حس تعلق در شهروندان مورد توجه قرار گرفته است.

۱۰. شرتاب آور^۱

واژه تاب آور از عبارات پرکاربرد در ادبیات مدیریت شهری بوده و در مفهوم جامع تر از مفهوم امن و ایمن بکار گرفته می شود. تاب آوری عبارت است از مقدار آشفتگی و تنش های محیطی که یک سیستم بتواند جذب کند و همچنان در همان حوزه و وضعیت پایدار قبلی باقی خود بماند.

در جوامع امروزی یک از شاخص های اصلی جذابیت یک شهر برای زندگی ، سرمایه گذاری میزان تاب آوری و قدرت کنترل و مدیریت یک شهر در برابر پیامدها و تهدید های مختلف اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی و... می باشد.

شهر تاب آور ، شهری است امن با سطح ایمنی بالا که در برابر تهدیدات و مخاطرات محیطی که امروزه تمامی شهرهای دنیا آن مواجه هستند به صورت هدفمند و با برنامه مقابله کرده و فضایی جذاب برای زندگی و پیشرفت فراهم آورد.

۱۱. معماری اسلامی- ایرانی

معماری اسلامی و ایرانی به مفهوم توسعه کالبد و ساختار شهری در قالب همگون ، خلاق و الهام بخش می باشد. اهمیت نحوه و سبک گسترش کالبد و پیکره شهری، تا جایی است که معماری هر شهر به عنوان نماد فرهنگی، سیاسی و اجتماعی آن شهر شناخته می شوند و به عبارت جامع تر معماری شهری تجلی هویت شهر می باشد.

طراحی معماری در اصل استفاده خلاقانه از توده، فضا، بافت، نور، سایه، مصالح، برنامه و عناصر برنامه ریزی به منظور دستیابی به اهداف زیباشناختی، عملکردی و کالبدی می باشد به گونه ای ضمن فراهم آوردن احتیاجات زنگی مادی به نحوه بهینه ، بستر پرورش و تسکین روح و روان ساکنین را نیز فراهم آورد.

¹ Resilient City

معماری اسلامی شامل یک محدوده‌ی وسیعی از دو سبک دنیوی و مذهبی از زمان پیدایش اسلام تا حال حاضر است که، مؤثر در طراحی و ساختار شهری، ساختمان‌ها و بناها در فرهنگ اسلامی است.

. معماری در جهان اسلام یکی از بزرگترین جلوه‌های ظهور یک حقیقت هنری در کالبد مادی بشمار می‌رود. از لحاظ تاریخی معماری اولین هنری بشمار می‌آید که توانست خود را با مفاهیم اسلامی سازگار نموده، از طرف مسلمانان مورد استقبال قرار گیرد. معماری اسلامی بعنوان یکی از موفق‌ترین شیوه‌های معماری در تاریخ معماری جهان قابل بازشناسی است. با توجه به هویت اسلامی شهر مقدس قم و سابقه تاریخی این شهر و همچنین ارزش‌های تاریخی و فرهنگی و وجود عناصر باهویت که سبب با ارزش شدن کالبدشهر می‌گردد (وجود ۲۴۰ بنای تاریخی، ۱۰۰ زیارتگاه و ۴۰ بقعه متبرکه منتج از معماری ایرانی اسلامی) و با توجه به تاثیر معماری در شهر توجه به این سبک معماری در شهر ضرورت دارد به صورتی که باید معماری شهر قم به گونه‌ای باشد که هر کسی با دیدن آن متوجه هویت اسلامی و ایرانی شهر شود.

۱۲. شهر خلاق

خلاقیت عبارت است از به کارگیری کامل توانایی‌های برای ایجاد یک فکر یا راه حل یا مفهوم نو نسبت به مساله. خلاقیت اصیل دربردارنده تجربه، ابتکار، ظرفیت بازنویسی قواعد، نامتعارف بودن، نگاهی تازه به مسایل انداختن، تصویرسازی بدیع از سناریوهای ممکن در آینده و راه‌های محتمل مسایل، کشف نقاط مشترک از میان نقاط افتراق و تفاوت‌ها و داشتن دیدگاهی انعطاف پذیر نسبت به مسایل می باشد.

شهر خلاق می‌کوشد با استفاده بهینه از ظرفیت‌های بالقوه شهری و با نگاه متفاوت و توأم با نوآوری به مسائل شهری نگرینسته و راه‌های بومی و مبتنی بر مزیت‌های رقابتی ارائه نماید. در شهر خلاق، ایده‌ها و نوآوری‌های شهروندان در مباحث مدیریت شهری رصد گشته و فضای نخبه‌پروری و استفاد از خرد جمعی در تصمیم‌گیریها توسعه می‌یابد. خلاقیت در فضا سازی شهری، جلب مشارکت مادی و معنوی شهروندان، پیشرفت مبتنی بر منابع و فرصت‌های شهری و ایجاد خلاقیت در اقتصاد شهری از زمره زیر مجموعه‌های یک شهر خلاق می‌باشند.

مقوله توسعه شهری پایدار در سالهای اخیر به عنوان یک موضوع مهم علمی در کلیه جوامع مطرح بوده و بخش وسیعی از ادبیات توسعه شهری را به خود اختصاص داده است.

مطابق با تعریف کمیسیون بروتلند^۲ شهر پایدار شهری است که نیازهای نسل حاضر را برآورده میکند، بی آنکه توانایی نسلهای آینده را برای رفع نیازهای خود به مخاطره اندازد. همچنین بر اساس تعریف اتحادیه حفاظت جهانی در هدف شهر پایدار ارتقای کیفیت زندگی انسانی در عین توجه به ظرفیت اکوسیستمهای حمایت کننده‌های که در آنها زندگی میکنیم. در بیانیه مجمع جهانی ریو ویژگی شهر پایدار را برخورداری انسان‌ها از حیات سالم و پربار و هماهنگ با طبیعت، توسعه و پیشرفت در ضمن توجه به نیاز نسلهای کنونی و آینده، کاهش نابرابری در استانداردهای زندگی، از میان برداشتن فقر، محافظت و احیای روحیه مشارکت جهانی توسط کشورها، کاهش الگوهای تولید و مصرف ناپایدار، ارتقای سطح آگاهیهای علمی از طریق تبادل دانش و فناوری و افزایش توان نیل به توسعه پایدار به وسیله افزایش رشد، سازگاری، توزیع و انتقال فناوری اعم از فناوریهای جدید و ابتکاری، وضع قوانین کارآمد در زمینه محیط زیست، بر شمرده است.

یک شهر پایدار بر پایه ۴ اصل توجه به محیط زیست، آینده نگری، عدالت و مشارکت به عنوان اصول اصلی استوار می باشد.

در شهر قم با توجه به قرار گرفتن در اقلیم خشک و نیمه خشک ضرورت نگاه داشت محیط زیست به عنوان اصل زیست پذیری شهری مورد تاکید ویژه می باشد.

در شهر پایدار حمایت از محیط زیست به منظور ایجاد شهری برای زندگی نسل فعلی و آینده با مشارکت و همکاری شهروندان مورد تاکید می باشد.

خرم در لغت نامه دهخدا به معنی شادمان، خوشوقت مسرور تعریف شده است. شهر خرم شهری است بهره مند از فضا های شهری با طراوت و شاداب که مردم احساس سرزندگی نمایند. سرزندگی عاملی است که در نتیجه جذابیت فضاها و رضایت شهروندان حاصل می شود و در نهایت منجر به ایجاد فضایی زیست پذیر می گردد (لینچ).

² Brundtland

در شهر خرم فضاهای شهری به گونه ای می باشد که ضمن همخوانی با شرایط بومی و محدودیت ها، سرزندگی لازم را به شهروندان منتقل نماید. برخورداری از فضای سبز متناسب با شرایط آب و هوایی و فضاهای شهری مفرح از ویژگی های شهر خرم می باشد. با افزایش سرزندگی فضاهای شهری، جذابیت برای گذران زندگی، کار و تفریح بیشتر می گردد، میزان و دوام حضورپذیری شهروندان و گردشگران در فضاهای شهری و حس تعلق آنان نسبت به شهر افزایش یافته و گردشگران بیشتری خواهان بازدید خواهند بود.

۱۵. شهر هوشمند^۳

شهر هوشمند به شهری گفته می شود که داری شش معیار اصلی زندگی هوشمند جدید از جمله: اقتصاد هوشمند، حمل نقل هوشمند، محیط هوشمند، شهروندان هوشمند، روش زندگی هوشمند و در آخر یک مدیریت اداری هوشمند باشد. شهرها دارای زیرساخت یا سرمایه فیزیکی^۴ هستند. شهرها در عین حال به دانش ارتباطی یا زیرساخت اجتماعی که به آن سرمایه فکری^۵ هم می گویند احتیاج دارند. سرمایه فکری در جهان معاصر برای رقابت شهرها با یکدیگر یک عامل تعیین کننده به حساب می آید و به همین خاطر است که شهر هوشمند به تدریج به عنوان یک مفهوم مهم و یک ابزار راهبردی در روند ضرورت های تولید مدرن شهری مطرح شده است. شهر هوشمند مکانی ممتاز برای توسعه پایدار اقتصادی، صنعتی و ... بوده که در آن به مسائلی مانند ترافیک، مصرف انرژی، آلودگی، تخریب سرزمین، بروز رسانی و بهینه سازی زیرساخت های شهری، بهبود کیفیت زندگی و ... از طریق یک رویکرد نوآورانه و سیستماتیک، بر اساس ارتباط و تبادل اطلاعات با هدف بهینه سازی فرآیندهای مدیریت شهری پرداخته می شود.

بر اساس ادبیات مدیریت شهری، "شهری هوشمند" است که قادر به پیوند سرمایه فیزیکی با سرمایه اجتماعی به منظور توسعه خدمات بهتر و زیرساخت لازم در یک شهر بوده و تنها در این صورت است که مدیران شهری و استانی، قادر به تجمیع فن آوری، اطلاعات، و دیدگاه فرهنگی و اجتماعی برحسب یک برنامه منسجم و بهبود خدمات شهری خواهند بود.

۱۶. اقتصاد مقاومتی

³ Smart city

⁴ physical capital

⁵ Intellectual capital

اقتصاد مقاومتی مطابق با بیانات مقام معظم رهبری یک الگوی علمی متناسب با نیازهای کشور است. اقتصاد مقاومتی اقتصادی درون‌زا است. بدین مفهوم که متکی بر ظرفیتهای منطقه و شهر و شهروندان می باشد.

اقتصاد مقاومتی اقتصادی است مردم نهاد ، دانش بنیان و عدالت محور و به همین خاطر این الگو در پهنه مدیریت و اقتصاد شهری کاربرد فراوانی دارد.

در الگوی اقتصاد شهری مقاومتی شهر با پایه مشارکت شهروندان و مبتنی بر ظرفیتهای و پتانسیل ها شهر به تولید ثروت همگانی پرداخته و با توجه به ساختار مردم نهاد این اقتصاد تمامی شهروندان در این ثروت و ارزش افزوده سهیم می باشند.

تعریف منابع درآمدی جدید پایدار مبتنی بر مزیت های شهری و افزایش میزان مشارکت مردم در اقتصاد شهر مشخص های اصلی اقتصاد مقاومتی شهری می باشد.

شهر قم بواسطه قرار گرفتن در کریدور مواصلاتی شمال جنوب و، منابع طبیعی و معدنی غنی و به مرکزیت گردشگری دینی در منطقه دارای پتانسیلها و مزیت های اقتصادی فراوانی است. شهر قم در افق چشم انداز با بهره گیری از مزیت های اقتصادی درون زای خود با تولید ثروت پایدار برای شهر الگویی از اقتصاد مقاومتی در مدیریت شهری خواهد بود.